

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

із зіставного мовознавства

на тему: **Способи вираження майбутності в сучасних
англійській та українських мовах**

Студентки 3 курсу групи МЛа 04-21
Факультету германської філології і перекладу
Напряму підготовки 035 “Філологія”
Спеціальності Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Хайлук Анастасії Вадимівни
Керівник **Березенко В.М.**,
кандидат філологічних наук, доцент

Національна шкала _____
Кількість балів: ____ Оцінка: ЄКТС _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugric Philology

COURSE PAPER

**Ways of expressing futurity in the Modern English and
Ukrainian Languages**

KHAILUK ANASTASIIA

Group MLa 04-21

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv –2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНОСТІ.....	7
1.1. Класифікація мов за синтаксичним та морфологічними принципами.....	7
1.2. Типологічні ознаки сучасних англійської та української мов	9
1.3. Дієслово, його категорії.....	10
1.4. Категорія часу, її ознаки.....	10
Висновки до Розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНОСТІ, ШЛЯХИ ЙОГО ВИРАЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	14
2.1. Поняття майбутності	13
2.2. Часова перспектива майбутності англійського дієслова	15
2.2.1. Дійсний спосіб на позначення майбутності.....	15
2.2.2. Наказовий спосіб на позначення майбутності.....	17
2.2.3. Умовний спосіб на позначення майбутності	17
2.4. Вираження майбутнього часу за допомогою модальних дієслів.....	18
Висновки до Розділу 2.....	20
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ В ПОРІВНЮВАНИХ МОВАХ.....	22
3.1. Часова перспектива майбутності українського дієслова	22
3.1.1. Дійсний спосіб на позначення майбутності.....	22
3.1.2. Наказовий спосіб на позначення майбутності.....	23
3.1.3. Умовний спосіб на позначення майбутності	23
3.2. Прислівники часу та їх вживання для вираження майбутності	24
3.3. Вираження майбутнього часу за допомогою модальних дієслів.....	25
3.4. Зіставний аналіз вираження майбутності у порівнюваних мовах	26

Висновки до Розділу 3.....	30
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	32
РЕЗЮМЕ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

Ця курсова робота спрямована на визначення способів вираження майбутності в сучасних англійській та українській мовах. Порівняльна (або контрастивна) граматики досліджує необхідність знаходження компенсації структури, флексії, суфіксу або іншого граматичного елементу, якого не вистачає. Порівняльна граматики – це розділ порівняльної лінгвістики, спрямований на визначення спільних і відмінних, а також домінантних і рецесивних ознак граматичної будови порівнюваних мов, а також встановлення їх структурних типів за цими ознаками (Гладуш, Павлюк, 2019, с. 3–7).

Важливість майбутності полягає в бажанні мовців знати, що чекає на них у майбутньому та уміти сформулювати точний прогноз щодо того, коли все відбудеться. Майбутність – це часова категорія сприйняття реальності, що включає у себе комплекс явищ або подій, які ще не сталися, але мають відбутись найближчим часом або пізніше. Кожна мова має свої виразні засоби для передачі майбутності, проте ці засоби характерні для конкретної мови та можуть бути відсутні в інших.

Актуальність дослідження полягає у тому, що вираження майбутності у будь-якій формі змінює значення сказаного, тому потрібно визначити різницю у вживанні певних засобів та форм та їх вплив на контекст. Важливість такої проблеми також зумовлена необхідністю детального вивчення процесів та засобів вираження майбутнього часу в мові. У дослідженні розглянута та вивчена категорія майбутності в англійській та українській мовах, проаналізовано засоби, що сприяють її вираженню. Майбутнє як категорія є дуже важливим аспектом у розумінні правил та критеріїв будь-якої мови. Особливу увагу приділяють формам майбутності, що є досить рідкісними.

Об'єктом дослідження виступає категорія майбутності в англійській та українській мовах.

Предмет дослідження – способи вираження категорії майбутності в англійській та українській мовах.

Мета дослідження – здійснити порівняльний аналіз способів вираження категорії майбутності в англійській та українській мовах.

Для досягнення вказаної мети дослідження необхідно виконати низку **завдань**:

- 1) уточнити поняття категорії часу в мовознавстві;
- 2) розглянути граматичну категорію майбутності;
- 3) визначити дієслівні форми вираження категорії майбутності в англійській та українській мовах;
- 4) дослідити прислівники як спосіб вираження категорії майбутності в англійській та українській мовах;
- 5) проаналізувати прикметники та сполучники як спосіб вираження категорії майбутності в англійській та українській мовах.

Методи дослідження, на яких побудована робота: зіставний метод (порівняння двох мов з точки зору опозиції їх подібності-розбіжності), індуктивний, дедуктивний методи, а також структурно-семантичний (виявлення особливостей будови та семантики мовних явищ).

Теоретична значущість роботи: матеріали курсової будуть корисними для майбутніх наукових робіт, а також для з'ясування засобів вираження майбутності в сучасних англійській і українській мовах.

Практичне значення: результати дослідження можуть слугувати для удосконалення курсів лекцій з лінгвістики, а також для методичних рекомендацій щодо лінгвістичного аналізу тексту; будуть корисними для мовознавчих досліджень.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНОСТІ

1.1. Класифікація мов за синтаксичним та морфологічними принципами

Порівнюючи граматичні категорії часу у двох неспоріднених мовах, важливо передусім визначити, до якого типу мов вони належать. Типологічна класифікація мов в цілому носить відносний характер через історичну мінливість, а також зважаючи на мінливість самої структури мови. У науковій літературі для позначення типологічної класифікації мов використовується позначення “морфологічна класифікація мов” (Корунець, 2003, с.8). Зокрема, класифікація мов найчастіше реалізується на основі морфологічних ознак слів або словоформ. В основу типологічної класифікації мов може також лягати **синтаксичний або фонетичний, семантичний принцип.**

Найбільш розробленою та популярною в лінгвістичних колах є **морфологічна типологія мов світу.** В її основі лежать морфологічні ознаки слів та їх граматичних форм. Ця класифікація спирається на схожі та відмінні риси морфологічної будови слів. Зокрема, за словоформами та їх морфемною будовою більшість мов світу розділяють на кореневі та афіксальні мови.

Кореневі мови – це ті мови, у яких слово здебільшого дорівнює кореню, а відносини між словами передаються передусім синтаксично, тобто за допомогою порядку слів, службових слів, ритму та інтонації. Такі мови не мають афіксів як способу формоутворення, а також відсутні граматичні зміни слова, пов’язані з афіксами. Такі мови у лінгвістиці також називаються **ізолюючими, безафіксними а також аморфними чи аналітичними** (Лещенко, 2003, с. 12). До корневих мов належить більшість мов Південно-Східної Азії, таких як японська, китайська, в’єтнамська тощо.

Афіксальні мови – це мови, у яких граматичні форми слів утворюються за допомогою афіксів, флексій або закінчень. Серед афіксальних мов виокремлюють флективні та аглютинативні мови (Лещенко, 2023, с. 13).

Аглютинативні мови охоплюють тюркські та фінно-угорські мови. У їх будові виокремлюють не лише корінь, але також афікси. При цьому кожен афікс однозначний та слугує для вираження тільки одного граматичного значення.

До **флективних мов** належать мови, у яких граматичні форми утворюються переважно за допомогою закінчень та флексій. Українська мова, зокрема, належить саме до цієї групи. Так, флексія *-ий* у словоформі *білий* виражає одночасно значення однини, називного або знахідного відмінка, а також належність до чоловічого роду. До флективних належать більшість словянських мов, а також балтійські, афроазійські, семіто-хамітські мови. Відтак, українська та англійська мови належать до флективних афіксальних мов. При цьому вони належать до різних типів флективних мов. Зокрема, виокремлюють такі типи флективних мов (Лещенко, 2023, с. 10–15):

- **синтетичні** – мови, відношення між словами у яких виражаються через форми слів. Словоформи у таких мовах передають лексичне і граматичне значення, наприклад – значення відмінків, форми яких відтворюють граматичні відношення слів. Українська мова належить саме до синтетичних мов;
- **аналітичні** – мови, у яких відношення між словами у реченні виражаються з допомогою службових слів та порядком розташування повнозначних слів. Такі мови зовсім не мають відмінкових форм, або ж вони слабо виражені. Англійська мова та деякі інші індоєвропейські мови належать до аналітичних мов.

Особливості синтетичних та аналітичних мов впливають і не особливості та відмінності вираження часових форм дієслова в англійській та українських мовах. Ці дані будуть використані у подальшому дослідженні.

1.2. Типологічні ознаки сучасних англійської та української мов

Для порівняння мов за їхніми окремими мікросистемами необхідно вибрати величини, які можна порівняти. На морфологічному рівні зустрічаються найрізноманітніші величини. Англійська мова має складну систему часових форм, яка має багато ознак, тоді як українська мова має простішу систему. В українській мові існують видові пари дієслів, що відсутні у англійській мові (Корунець, 2003, с. 34–36). Таким чином, **морфологічні явища** обох мов часто не можуть бути порівняні між собою.

Типологічне порівняння неможливе без однакових величин. Розглядаючи той факт, що типологічне порівняння відбувається не на основі матеріальної подібності або етимологічного споріднення, а на основі функціональної подібності окремих явищ мов, які порівнюються, можна припустити, що першим критерієм, який можна використовувати для опису одиниці типологічного порівняння, повинен бути критерій функціональної ідентичності явищ, які порівнюються (Лещенко, 2023, с. 17). Наприклад, можна порівняти за схожістю функцій морфеми порівняльного ступеня в українській мові *-e* та в англійській мові *-er*, морфеми числа в українській мові *-и, -і, -а* та в англійській мові *-es, -s, -en*.

Ще один критерій, якому повинна відповідати одиниця типологічного зіставлення – **це широке охоплення лексичних одиниць**. Українська мова має таку особливість, що всі іменники, що позначають осіб, у знахідному відмінку мають словоформу, яка є омонімічною формою родового відмінка тих самих іменників, на відміну від іменників – неосіб, які мають у знахідному відмінку словоформу, що є омонімічною формою називного відмінка тих же іменників, наприклад: *Н. в. – брат; Р. в. – брата; З. в. – брата; Н. в. – сестри; Р. в. – сестер; З. в. – сестер; Н. в. – будинок; Р. в. – будинку; З. в. – будинок*. Як можна побачити, ці особливості словоформ характеризують два великі класи слів – осіб та неосіб.

Незважаючи на те, що українська та англійська мови належать до однієї і тієї ж сім'ї мов – індоєвропейської; типологія їхніх морфологічних систем у результаті своєрідного історичного розвитку цих мов гостро відрізняється одна від одної. Це можна спостерігати у **морфологічній структурі слів** як у однієї, так і у іншої мови. Наприклад, у англійській мові переважна кількість слів, що належать до повнозначних частин мови, є одноморфемними утвореннями, де коренева морфема виступає як продукуюча основа і як самостійне слово.

1.3. Дієслово, його категорії

Розглянемо також дієслово та його категорії в українській та англійській мовах. Зокрема, дієслово в українській мові має сім граматичних категорій, серед яких (Корунець, 2003, с. 15–18):

- 1) **категорія виду**, що виражається морфологічними формами доконаного та недоконаного видів;
- 2) **категорія часу**, яка виражається через форми п'яти часів – трьох форм часу недоконаного і двох форм доконаного виду;
- 3) **категорія стану**, що виражається у вигляді форм активного, зворотно-середнього і пасивного стану;
- 4) **категорія способу**, представлена формами трьох способів – дійсного, наказового та умовного;
- 5) **категорія особи**, виражена особовими закінченнями;
- 6) **категорія числа**, що також виражається через особові закінчення;
- 7) **категорія граматичного роду**.

Натомість, в англійській мові дієслово має наступні граматичні категорії:

- 1) **категорія часу**, виражена трьома формами часу – теперішнім, минулим та майбутнім;
- 2) **категорія способу** (включає дійсний, наказовий, умовний I, умовний II, передбачуваний);

- 3) **категорія стану**, що виражається у вигляді форм активного та пасивного стану;
- 4) **категорія виду**, представлена формами двох видів – загального і тривалого;
- 5) **категорія часової віднесеності**, поданої формами перфекту;
- 6) **категорія особи**, виражена в теперішньому часі морфемою *-(e)s* та нульовими морфемами в інших особах;
- 7) **категорія числа**.

Саме категорії дієслів (зокрема – категорія часу) порівнюються у рамках вивчення способів вираження майбутності в англійській та українській мовах, зважаючи на відмінності цих мов.

1.4. Категорія часу, її ознаки

Категорія часу є ключовою у вивченні способів вираження майбутності у двох неспоріднених мовах. Й англійська, й українська мови належать до родини індоєвропейських мов, яким притаманний тричленний поділ об'єктивного часу на теперішній, минулий і майбутній. Такий поділ відображається у формах граматичного часу. Ця специфіка визначає останній як граматичну категорію, що вказує на співвідношення дієслівної дії з одним із трьох реальних часових планів – теперішнім, минулим і майбутнім. У більшості мов світу виділяються форми для теперішнього, минулого і майбутнього часу (Лещенко, 2023 с. 18).

Хоча теперішній час визначається як граматичне значення, що відображає дієслівну дію або стан у межах плану теперішньої реальності, його вжиток досить широкий. Він позначає дію у момент мовлення або певний період часу у теперішньому, або ж регулярні дії. Натомість, з усіх часових форм семантично найчіткіше виражений саме минулий час. Він представляє дію як співвіднесену із планом минулого, тобто таку, що відбулася до моменту мовлення. У обох мовах видове значення дієслівних форм визначає окремі значення для форм минулого.

У англійській мові видове значення дієслів доповнюється категорією кореляції, тобто категорією часової відповідності (Корунець, 2003, с. 14).

Українська мова має три форми минулого часу: **імперфект** (коли дію показано як процес, який тривав, але не завершився у минулому), **перфект** (коли дію показано як завершений процес у минулому, але відокремленість результату від теперішнього плану відсутня), та **аористичний час** (який показує дію як процес у минулому, з результатом, відокремленим від плану нинішнього часу).

Висновки до Розділу 1

У ході дослідження з'ясовано, що на сьогодні мови поділяються на **ізолювані, аглютинативні, інкорпоруючі та флективні** згідно з типологією. Для нашого дослідження найбільш важливі флективні мови, які включають сучасну англійську та українську. Варто зауважити, що англійська належить до **аналітичного типу**, тоді як українська – до **синтетичного**. Це означає, що для вираження граматичних значень у англійській мові використовуються службові частини мови та фіксований порядок слів у реченні, у той час як в українській важливо використання флексії та афіксів у межах слова.

Типологічне порівняння двох неспоріднених мов має спиратися на кілька критеріїв, зокрема – **критерій функціональної ідентичності явищ**, які порівнюються, **критерій широкого охоплення лексичних одиниць**. Незважаючи на те, що українська та англійська мови належать до однієї і тієї ж сім'ї мов – індоєвропейської, типологія їхніх морфологічних систем у результаті своєрідного історичного розвитку цих мов гостро відрізняється одна від одної. Зокрема, в англійській мові переважна кількість слів, що належать до повнозначних частин мови, є одноморфемними утвореннями, де коренева морфема виступає як продукуюча основа і як самостійне слово

Дієслово в українській мові має сім граматичних категорій, **категорія виду, категорія часу, категорія стану, категорія способу, категорія особи категорія**

числа та категорія граматичного роду, тоді як дієслово в англійській має категорія часу, категорія способу, категорія стану, категорія виду, категорія часової віднесеності, категорія особи, категорія числа.

У сучасній англійській та українській мовах час виражається великою кількістю різноманітних мовних одиниць. Всі вони взаємодіють один з одним, завдяки чому мовець здатен зрозуміло та повноцінно описати дію, подію або стан та правильно розмістити їх в часовому просторі. Дієслово та дієслівні форми виступають основними способами для вираження часу в обох мовах.

Окрім того, у першому розділі роботи також вивчено **категорію часу та її ознаки** на матеріалі англійської та української мов. З'ясовано, що обом досліджуваним мовам притаманний тричленний поділ об'єктивного часу на теперішній, минулий і майбутній.

РОЗДІЛ 2. ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНОСТІ, ШЛЯХИ ЙОГО ВИРАЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Поняття майбутності

Беручи за основу поділ граматичного часу на три основні категорії – **теперішній, минулий та майбутній**, звернемо більшу увагу категорії майбутнього часу в мовознавстві. У своїй дипломній роботі Адам Палка висловлює цікаву думку про те, що майбутній час, здається, є певним показником гордості. Коли вам кажуть, що ваша мова його не має, це часто спонукає до шовіністичного запалу всіх, від вчителів англійської мови до студентів з Японії, Кореї, Туреччини, Фінляндії чи арабомовних країн (Pálka, 2015, ст, 53). **Майбутність** можна розглядати як тип часового простору, що відноситься до подій та можливостей, які існують у майбутньому. Це охоплює часовий проміжок, що виходить за межі поточного моменту й містить у собі всі можливі результати та можливості, які можуть з'явитися у найближчі дні, тижні, місяці або навіть роки.

Майбутнє – це поняття, що тісно пов'язане з ідеєю часу та часто використовується у філософських і наукових дискусіях про природу існування, причинність і спрямованість часу (Бойд, 2021 с.1). Бажання передбачати майбутнє є однією з основних функцій людської свідомості. Ще Платон зауважував, що людина завжди бажає проникнути очима розуму в майбутнє (Горбатенко, 2004, с. 1). У деяких контекстах майбутність може означати вивчення майбутніх тенденцій та розробок, наприклад у сферах футурології та футуризму. Майбутнє, як тип часового простору, дає нам можливість уявляти та передбачати майбутнє, складати плани та приймати рішення на основі того, що, на нашу думку, може трапитися.

Майбутність тісно пов'язана з ідеєю часу, яка пояснює його природу, появу, причинність і спрямованість. Час виражає зовнішню тимчасовість і

використовується для його позначення на часовій шкалі з погляду мовця. Існує безліч способів вираження майбутності, проте рідко трапляється, що в мові відсутні граматичні засоби для цього. Більшість мов мають принаймні одну або кілька граматичних конструкцій для вираження майбутнього.

В англійській мові, так само як у багатьох інших мовах, вказівка на час здійснюється переважно за допомогою форм дієслів. Є мови, у яких час вказується за допомогою прислівників. Деякі мови зважають на контекст, щоб визначити часові характеристики події, вираженої у реченні.

За допомогою **дейксису**, який вказує на учасників мовленнєвого акту, часову та просторову локалізацію певного факту та допоміжних слів, що структурують мовлення, роблячи його більш зв'язним, ми можемо визначити майбутній час, передбачити певні події, скласти плани та прийняти рішення на основі того, що, на нашу думку, може статися. Отже, **майбутність** як тип часового простору дозволяє нам прогнозувати, що може статися, що базується на бажанні краще зрозуміти явища сучасності. Адже, для того, щоб з цілковитою впевненістю знати, що буде у майбутньому, необхідно розуміти, що відбувається у даний момент.

У цьому дослідженні розглянемо та порівняємо категорію **майбутності** як граматичну категорію англійської та української мов. У обох цих мовах часова категорія є виявленням часу, як форми існування матерії. Дія може співпадати з моментом мовлення, передувати йому або бути запланованою або передбачуваною після моменту мовлення.

У сучасній науці все більше звертається увага на дослідження стандартних та нестандартних способів вираження часу в англійських текстах. Вчені акцентують увагу на засобах передачі відносин часу, які сприяють утворенню значимої та структурної цілісності тексту. Часовий індекс є важливою складовою нашого існування і виявляється в тексті через призму людської свідомості (автора, персонажа, читача). Кожен автор має унікальний погляд на час та його вираження

за допомогою стандартних та нестандартних засобів. Стандартні (граматичні) засоби – це методи вираження часу, які належать до граматичної категорії часу і поділяються на морфологічні, лексичні та синтаксичні засоби представлення часу.

2.2. Часова перспектива майбутності англійського дієслова

2.2.1. Дійсний спосіб на позначення майбутності

Одним зі способів вираження майбутності в англійській мові може слугувати спосіб дієслова (**Mood**), який виступає особливою граматичною категорією дієслова, вказуючи на відношення мовця до певної дії чи стану або ж навпаки – на відношення дії (стану) до дійсності. Основним засобом вираження стану слугує певна форма дієслова. У сучасній англійській мові функціонують три основні способи дієслів: **The Indicative Mood (дійсний спосіб)**, **The Imperative Mood (наказовий спосіб)** та **The Subjunctive Mood (умовний спосіб)**. Вони можуть, у тому числі, слугувати засобами вираження майбутності в англійській мові.

Так, наприклад, **дійсний спосіб (The Indicative Mood)** вказує на сприйняття мовцем дії, вираженої дієсловом, як реального факт. Цей факт може відноситися до минулого, теперішнього або майбутнього часу. Дієслово при цьому використовується у своїй звичайній формі відповідно до граматичного часу, стану, особи, числа тощо.

В англійській мові існують чотири групи часових форм дієслова: **Indefinite Tenses, Continuous Tenses, Perfect Tenses та Perfect Continuous Tenses**. Також існує форма **Future-in-the-Past**, що виражає майбутню дію відносно до минулого часу. Дієслова у неозначеному часі можуть бути перекладені українською мовою як дієслова доконаного або недоконаного виду (Верба Г., Верба Л., 1997, с. 7).

Так само, як у теперішньому та минулому часах англійської мови часова група **Future** включає чотири часи: **Future Simple, Future Continuous, Future Perfect та Future Perfect Continuous**. Для утворення **Future Simple**

використовується модальне дієслово *will* та неозначена форма дієслова після нього. Ця часова форма виражає дію у майбутньому часі, а також припущення чи прогноз майбутнього, наприклад:

“...and they **will** give you a better impression than my generalities...” (Fitzgerald, 1925, p. 52).

Окрім того, використовується в англійській мові також і часова форма **Future Continuous** для вираження майбутньої тривалої дії, що буде відбуватися у певний момент. Для утворення цієї часової форми до модального дієслова *will* потрібно додати дієслово *to be* та присудок теперішнього часу, як у наступному прикладі:

“A pilot **will be visiting** your campus on Monday, September 9...” (Abagnale, 1980, c. 139).

Ще одна часова форма майбутнього часу – це **Future Perfect**, яка виражає дію, що закінчиться до певного моменту у майбутньому. Цю часову форму утворюють за допомогою *will + have* та дієслова у третій формі або з закінченням *-ed*. Часова форма **Future Perfect Continuous** означає дію, що триватиме протягом певного часу та завершиться до певного моменту у майбутньому. Цей час потребує допоміжних *will + have +* третя форма допоміжного слова *to be*, а також дієприкметник теперішнього часу. Варто зауважити, що обидва часи майже не зустрічаються у художніх творах, так само як вони досить рідко вживаються й у повсякденній комунікації носіїв англійської мови.

Дійсний спосіб використовується також і для вираження реальної умови, тобто умови, існування якої вважається дуже ймовірним. Наприклад, може використовуватися така конструкція, у якій функцію вказівки на майбутній час виконує граматична форма теперішнього часу та модальне дієслово:

“**If** these words **are** to have any meaning, then Mr. Wilson **must** speak and demand that the bombing stops” (Puzo, 1969, *The Godfather*). Також функцію

вказівки на ймовірну умову може виконувати дієслово *will*, яке є одним із ключових засобів вираження майбутності в англійській мові:

“You will definitely be punished if you do this again” (Mayer, 2005, Twilight).

Відповідно, дійсний спосіб дієслова охоплює використання більшості граматичних часових форм англійської мови на позначення майбутнього часу, а також умовні речення, зокрема – вираження реальної умови.

2.2.2. Наказовий спосіб на позначення майбутності

Наказовий спосіб (The Imperative Mood) в англійській мові слугує для вираження наказу, прохання, команди. Також за допомогою наказового способу може виражатися заборона, дозвіл, порада та ін. В сучасній англійській мові зберігся лише один спосіб вираження наказовості – це **форма інфінітиву** смислового дієслова без частки *to*. При цьому наказовий спосіб може також виражати й майбутність, наприклад: *“I’ll go shopping and you stay here”* або *“Tu негайно ж підеш до своєї кімнати, юначе!”*. Останнє речення можна перекласти українською мовою як “Ти негайно ж підеш до своєї кімнати, юначе!”.

Заперечна форма наказового способу також може виражати майбутню дію. Для утворення запереченої форми використовується допоміжне дієслово *do* у його заперечній формі *don’t*, наприклад: *“Please don’t touch this vase”*. Такий наказ перекладається як “Будь ласка, не чіпай цю вазу”, тобто дія стосується теперішнього або найближчого майбутнього часу. Граматично ж вона виражена формою теперішнього часу Present Simple.

2.2.3. Умовний спосіб на позначення майбутності

Окрім реальної умови, яка була розглянута у рамках дійсного способу вираження майбутності в англійській мові, може також використовуватися й **умовний спосіб вказівки на майбутній час**. Умовний спосіб виражають здебільшого Conditionals, які становлять особливий вид складнопідрядних речень,

у яких у підрядній частині виражається умова, а в головному реченні – наслідки такої умови. В англійській мові такі речення називають також *if-sentences* (речення зі сполучником *if*).

Використовується **Zero Conditional** (умовне речення нульового типу), яке передає загальні істини, факти, правила або ж повторювані події, що вже стали правилом. У таких реченнях сполучник підрядності *if* може замінюватися на *when*. У таких умовних реченнях і в головному, і в підрядному реченні використовується часова форма Present Simple, однак цей умовний спосіб може виражати й майбутню дію, яка відбудеться за певної умови, наприклад: “***If you don’t water plants, they die***”.

Безпосередньо теперішню або ж майбутню дію виражає умовне речення 1-го типу або First Conditional. Таке умовне речення виражає реальну або дуже ймовірну ситуацію в теперішньому або майбутньому часі. Такі речення завжди використовують Present Simple у підрядній частині, а в головній частині часто використовується Future Simple, наприклад: “***If Jack decides to move to Florida, we will never see him again***”.

Умовне речення 2-го типу (Second Conditional) передає нереальну ситуацію в теперішньому часі. Таке речення виражає явну ситуацію, що суперечить фактам в теперішньому часі, вказуючи на неможливу або ж малоімовірну ситуацію в теперішньому або у майбутньому часі. З граматичної точки зору в підрядній частині використовується Past Simple, тоді як в головній частині використовуються модальні дієслова, такі як *would*, *could*, *might* з інфінітивом дієслова без частки *to*, наприклад: “***If I were him, I would never do that***”.

2.4. Вираження майбутнього часу за допомогою модальних дієслів

Успішно виражати майбутні події у тексті можна різними способами, які вибираються відповідно до контексту та інтенцій автора. Один із популярних

методів в англійській мові – **використання дієслів майбутнього часу, таких як *will* або *shall*, для вираження очікуваної дії в майбутньому, яка ще не відбулася.** Інший підхід – **використання модальних дієслів, як от *may*, *might*, *could* або *should*,** що показують можливість, невизначеність або обов’язок в майбутньому. Також хочеться нагадати про правильну будову речень з модальними дієсловами, оскільки вони не змінюють форму незалежно від особи, числа, часу, то речення з ними достатньо просто утворюються (Хоролець, 2023). По-перше, **питання та заперечення** будуються без використання спеціального дієслова *to do* (“*I can’t see anything that I don’t like about you*” (Eternal Sunshine of the Spotless Mind, 2004)) По-друге, у **питальних реченнях** modal verb стоїть на початку. (“*Can I keep you?*” (Casper, 1995)) По-третє, **негативні або заперечні речення** формуються з додаванням частки *not* або використанням скороченої форми *-n’t*. (“*I’m going to make him an offer he can’t refuse*” (Puzo, 1969, The Godfather).

Загалом, в англійській мові за допомогою дієслів виражається більша частина майбутніх дій з різними семантичними відтінками. Наприклад, **Future Simple** може використовуватися для вираження **передбачення** (“*We will have the snow soon* (Hemingway, 1929, с. 149) ; **прагнення**: (“*I will also give you twenty good swords from my own household guard, to serve with the Watch until the crowds have left*” (Maugham, 1915, Of Human Bondage, p. 256); **незавершеної дії** в майбутньому (“*That wife of mine will give me a son before this time next year, I’ll wager*” (Maugham, 1915, Of Human Bondage, p. 468). Модальні дієслова є одним із провідних мовних засобів вираження категорії майбутності в англійській мові, у тому числі саме модальні дієслова *shall / will* використовуються для побудови граматичної форми майбутніх часів в англійській мові.

Висновки до Розділу 2

Загалом, дослідження способів вираження категорії майбутності в англійській мові показало, по-перше, за допомогою дейксису, який вказує на учасників мовленнєвого акту, часову та просторову локалізацію певного факту та допоміжних слів, що структурують мовлення, роблячи його більш зв'язним, ми можемо визначити майбутній час, передбачити певні події, скласти плани та прийняти рішення на основі того, що, на нашу думку, може статися.

По-друге, що основними вираження категорії майбутності є часові форми майбутнього часу, серед яких: **Future Simple, Future Continuous, Future Perfect, Future Perfect Continuous**. Серед інших способів вираження майбутності слід зазначити: **Present Simple, Present Continuous**, використання структури *to be going to* та *in*. Важливим засобом вираження майбутнього часу виступає також **прислівники часу**, які передають різні типи темпоральних значень: локалізують дію на темпоральній осі, вказують межі дії, перспективу частотності та спосіб протікання дії, і тому активно використовуються для позначення майбутності.

Одним із провідних засобів вираження категорії майбутності в англійській мові слугують також **модальні дієслова**, такі як *may, might, could* або *should*, що показують можливість, невизначеність або обов'язок в майбутньому. Окрім того, саме модальні дієслова *shall / will* використовуються для побудови граматичної форми майбутніх часів в англійській мові

Також одним зі способів вираження майбутності в англійській мові може слугувати **спосіб дієслова (Mood)**, який виступає особливою граматичною категорією дієслова, вказуючи на відношення мовця до певної дії чи стану або ж навпаки – на відношення дії (стану) до дійсності. У сучасній англійській мові функціонують три основні способи дієслів: **The Indicative Mood (дійсний спосіб)**, **The Imperative Mood (наказовий спосіб)** та **The Subjunctive Mood (умовний спосіб)**. Визначено, що дійсний спосіб (The Indicative Mood) вказує на сприйняття мовцем дії, вираженої дієсловом, як реального факт. Дієслово при

цьому використовується у своїй звичайній формі відповідно до граматичного часу, стану, особи, числа тощо. В англійській мові існують чотири групи часових форм дієслова: Indefinite Tenses, Continuous Tenses, Perfect Tenses та Perfect Continuous Tenses. Також існує форма Future-in-the-Past, що виражає майбутню дію відносно до минулого часу. Дійсний спосіб дієслова охоплює використання більшості граматичних часових форм англійської мови на позначення майбутнього часу, а також умовні речення, зокрема – вираження реальної умови.

Ще один спосіб вираження майбутності в англійській мові – це наказовий спосіб (**The Imperative Mood**), який слугує для вираження наказу, прохання, команди. Заперечна форма наказового способу також може виражати майбутню дію. Окрім реальної умови для вираження майбутності в англійській мові може також використовуватися й умовний спосіб вказівки на майбутній час. **Умовний спосіб** виражають здебільшого Conditionals, які становлять особливий вид складнопідрядних речень, у яких у підрядній частині виражається умова, а в головному реченні – наслідки такої умови. В англійській мові такі речення називають також *if-sentences* (речення зі сполучником *if*).

Окрім дієслів, виразниками майбутності в англійській мові можуть також слугувати прислівники часу, які повідомляють про час, коли відбулася дія, а також про те, як довго та як часто ця дія відбувалася. Зокрема, у розділі розглянуто передачу категорії майбутності в англійській мові за допомогою **часових прислівників** або фраз, **означених та неозначених прислівників, заперечних прислівників**, а також **перспективно-часових прислівників**.

Окрім прислівників категорію майбутності виражають також **модальні дієслова**, такі як *will* або *shall*, для вираження очікуваної дії в майбутньому, яка ще не відбулася; використання модальних дієслів, як от *may*, *might*, *could* або *should*, що показують можливість, невизначеність або обов'язок в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ В ПОРІВНЮВАНИХ МОВАХ

3.1. Часова перспектива майбутності українського дієслова

3.1.1. Дійсний спосіб на позначення майбутності. Розглянемо також особливості вираження майбутнього часу в українській мові. Згідно з думкою Л. Марчило (1999), в українській мові майбутній час також можна розділити на певні види: **майбутній недоконаний (синтетична та аналітична форми) та майбутній доконаний**. Синтетична форма майбутнього недоконаного часу будується наступним способом: інфінітив + суфікс майбутнього часу *-м-* + тематичний суфікс *-е-* + особове закінчення, наприклад, *ти роби́ти-м-е-ш*, *вони роби́ти-м-уть*. **Аналітична форма майбутнього недоконаного часу в українській мові** утворюється за допомогою особових форм дієслова *бути* та неозначених форм дієслів недоконаного виду, як у наступному прикладі: **“Будуть там усякі дурниці говорити...”** (Багрянний, 1946, с. 159).

Аналітична форма вираження майбутнього часу в українській мові нагадує будову Future Simple в англійській мові. Для створення майбутнього доконаного часу використовуються префікси доконаного виду, такі ж, як у дієсловах у минулому часі, проте з іншими закінченнями та суфіксами. Порівняймо два приклади: **“Я сиді́тиму тут і дивитимусь, як ти помре́ш, Гаррі Поттере”** (Роулінг, Гаррі Поттер і таємна кімната, 1998, с.239) та **“Ході́мо подивимо́сь”** (Роулінг, Гаррі Поттер і таємна кімната, 1998, с.118).

Дієслова є основним елементом у вираженні часо-просторових відносин і відносяться до категорійних засобів, які передають значення, співвідносні зі структурою та системою відповідних понять. Багато дослідників вважають дієслово центральною частиною мови, оскільки воно є семантичним ядром речення (Бачишина, 2006, с.35). В українській мові існують три форми

майбутнього часу: **майбутній простий час доконаного виду** (*напишу, скажу, прийду*); **майбутній складний недоконаного виду** (*писатиму, казатиму, ходитиму*); **майбутній складений недоконаного виду** (*буду писати, буду казати, буду ходити*) (Бевзенко, 1978, с. 329). Отже, ці три основні форми дієслова відіграють важливу роль у позначенні майбутності в українській мові.

3.1.2. Наказовий спосіб на позначення майбутності

Наказовий спосіб дієслова в українській мові також може виражати майбутню дію. Форми дієслів наказового способу в українській мові творяться від основ теперішнього і майбутнього простого часу (доконаний вид). При цьому форми першої особи однини та третьої особи однини та множини в українській мові утворюються поєднанням дієслів теперішнього або майбутнього часу із частками *хай, нехай*, як от у таких прикладах: *хай побачу, нехай знає, хай розкажуть* тощо.

“*Так що хай хай хай пишуть, а ми з тобою їх всіх залишимо*” (Дорофеева, 2024), “*Нехай ворог знає: Ми за Україну!*” (Ейгензеер, 2015).

3.1.3. Умовний спосіб на позначення майбутності

Умовний спосіб в українській мові також може виражати майбутню дію, відтак стаючи мовним маркером майбутності у нашій мові. Зокрема, граматично дієслова умовного способу не мають часу й особи, натомість вони змінюються за родами і числами, як у таких прикладах: *приїхав би, приїхала б, приїхало б, приїхали б*. Може використовуватися також умовна частка *б (би)*, яка в українському реченні може стояти як безпосередньо після дієслова, так і після інших частин мови, як у наступному прикладі: “*Від серця б щирого слова віддерти – такий натовлений! Їх дотепи могли б звучати тихше і навіть теми бути не такі*” (Є. Плужник).

3.2. Прислівники часу та їх вживання для вираження майбутності

Прислівники використовуються для вказівки майбутнього часу й в українській мові. О. Бачишина (2016) досліджує види прислівників часу, такі як:

- 1) прислівники, що вказують на місце дії;
- 2) прислівники, що вказують на межу дії;
- 3) прислівники, що вказують на частоту часу;
- 4) перспективно-часові прислівники.

Використаємо цю класифікацію у нашому дослідженні, бо вона найточніше передає структуру категорії часовості:

1. **Прислівники-локалізатори дії:** показують час, коли дія відбувається (означені прислівники); відкидають можливість виконання дії (заперечні прислівники); не передають точний час, але вказують на минуле, теперішнє чи майбутнє (неозначені прислівники).

До **означених прислівників** належать прислівники *потім, раніше, згодом, тепер, вчора* тощо. У реченні “Герміона налила у кожную склянку по великій порції настійки, а **потім** тремтячою рукою витрусила волосину зі своєї пляшечки у першу склянку” (Роулінг, 1998, с. 163).

До **заперечних прислівників** належить прислівник *ніколи*, наприклад: “Я Гетрідові цього **ніколи** не пробачу...” (Роулінг, 1998, с. 209). Прислівник повністю заперечує можливість виконання дії в майбутньому.

До **неозначених прислівників** можемо віднести: *колись, коли, подеколи, якось*, тощо. Наприклад: “Ну, якщо ти так багато начитався страшних книжок, то розкажеш мені **колись**” (Тигролови, 1946, с. 68). У першому прикладі мова йде про дію в невизначеному майбутньому, а у другому – про дію, що відбулася в невизначеному минулому.

2. **Прислівники межі дії** вказують на тривалість дії; на час, коли дія почалася та до якого моменту завершиться. Прислівники *відтепер, змолоду* вказують на момент, коли дія почалася, і формуються за допомогою префіксів

від-, з-, наприклад: “*Я відтєпер не буду вже Ромео*” (Shakespeare, 1597, р. 8); “*Відтоди я його не бачив*” (Fitzgerald, 1925, р. 217) .

3. Перспективно-часові прислівники вказують на момент у майбутньому, коли має відбутися дія, напр., невдовзі, ось-ось, скоро, завтра. У реченні “*Я знав, що вона помчала перевіряти мої слова. І знав, що **скоро** повернеться*” (Павлюк, 2019, с. 503) прислівник **скоро** вживається з дієсловом доконаного виду майбутнього часу.

4. У свою чергу **частотно-часові прислівники** показують частоту виконання дії, наприклад: *іноді, часом, щовечора, щодня, щоліта*. У реченні “*Наступного дня до школи з’явилася її бабуця, дуже перепрошувала, пояснювала, що Софії **часом** сняться кошмари...*” (Кідрук, 2017, с. 307) частотно-часовий прислівник вжито в теперішньому часі, хоча сама дія повторюється і в минулому, і в теперішньому, і в майбутньому.

Отже, українська мова має широкий вибір часових прислівників, що можуть передавати майбутній час. Часто для їх утворення використовуються спеціальні префікси, наприклад, *до-, що-*.

3.3. Вираження майбутнього часу за допомогою модальних дієслів

Хоча модальні дієслова більш характерні для англійської мови з огляду на її **аналітичну природу**, однак в українській мові також зустрічаються такі дієслова. **Модальне дієслово** в українській мові виступає як особлива форма дієслова, яка використовується для вираження волі, можливості, небажання чи необхідності. У цьому модальні дієслова англійської та української мов подібні. Втім, українська мова досить обмежена у модальних дієсловах порівняно з англійською та має лише три модальних дієслова: “*можна*”, “*треба*”, “*слід*”. **Семантично** такі модальні дієслова можуть передавати значення майбутності, хоча й не виступають одним із основних мовних засобів такої категорії в українській мові. Наприклад, у наступних реченнях йдеться не лише про

необхідність щось зробити, але й про те, що ця дія має бути виконана у майбутньому: *“Треба повчитися”*; *“Слід дотримуватися правил”*.

Також **модальні дієслова** можуть виражати можливість здійснення якоїсь дії, тобто вказують на те, що така дія ще не здійснена й не здійснюється у теперішній момент, але може бути здійснена у майбутньому, наприклад: *“Можна пограти у теніс”*. В цілому, модальні дієслова не є основним способом вираження майбутності в українській мові та використовуються з цією метою рідше ніж аналогічна категорія дієслів в англійській мові.

3.4. Зіставний аналіз вираження майбутності у порівнюваних мовах

Зіставляючи способи вираження майбутності в сучасних англійській та українській мовах, можна зауважити, що основними способами вираження майбутнього часу в англійській мові виступають **дієслівні часові форми**, а також **деякі дієслівні структури**. І в українській, і в англійській мові використовується дійсний, наказовий та умовний спосіб вираження категорії майбутності, однак в англійській мові умовні речення, наприклад, відіграють значно важливішу роль у вираженні майбутності, аніж в українській мові.

Англійська мова має ширший перелік часових форм майбутності порівняно з українською мовою. В англійській мові категорію майбутності можуть виражати такі часові форми, як форми теперішнього часу Present Simple та Present Continuous, форми майбутнього часу Future Simple, Future Continuous, Future Perfect, а також часові форми Future Perfect-Continuous та Future-in the-Past. Натомість, в українській мові виділяють три групи дієслів майбутнього часу: **дієслова простого майбутнього часу, складного майбутнього часу та складеного майбутнього часу**.

Також аналіз показав, що прислівники відіграють важливу роль у передачі категорії майбутності в обох порівнюваних мовах. Українська мова має широкий вибір часових прислівників, що можуть передавати майбутній час. Часто для їх

утворення використовуються спеціальні префікси, наприклад, *до-*, *що-*. Прислівники часу можуть використовуватися для позначення майбутнього часу та вираження майбутності в англійській мові. В англійській мові виокремлюють низку прислівників часу, однак порівняно небагато з них використовуються для вираження саме категорії майбутності.

Одним із основних способів вираження майбутності в англійській мові виступають модальні дієслова, які можуть передати умовну дію в майбутньому. Саме модальне дієслово *will* та його варіант *shall* загалом є основними способами вираження майбутності в англійській мові. Натомість, українська мова має значно вужчий перелік модальних дієслів та вони лише опосередковано можуть позначати майбутність, адже основна їх функція полягає у передачі волі, необхідності.

Відтак, українська та англійська мова мають багато відмінностей у вираженні категорії майбутності. Зокрема, система дієслівних форм у обох мовах значно різняться. Також різняться значення окремих мовних значень у вираженні майбутності. Для української мови основними є дієслівні форми та прислівники часу, тоді як в англійській мові діапазон мовних засобів вираження майбутності ширший та охоплює також модальні дієслова, дієслівні фрази, умовний спосіб дієслова як одні з вагомих засобів вираження майбутніх дій.

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі дослідження вивчені засоби вираження майбутності в сучасній українській мові та здійснено їх зіставний аналіз в порівнюваних мовах. В українській мові майбутній час також можна розділити на певні види: майбутній недоконаний (синтетична та аналітична форми) та майбутній доконаний. З'ясовано, що аналітична форма майбутнього недоконаного часу в українській мові утворюється за допомогою особових форм дієслова *бути* та неозначених форм дієслів недоконаного виду. Дієслова є основним елементом у

вираженні часо-просторових відносин і відносяться до категорійних засобів, які передають значення, співвідносні зі структурою та системою відповідних понять.

Наказовий спосіб дієслова в українській мові також може виражати майбутню дію. Форми дієслів наказового способу в українській мові творяться від основ теперішнього і майбутнього простого часу (доконаний вид). При цьому форми першої особи однини та третьої особи однини та множини в українській мові утворюються поєднанням дієслів теперішнього або майбутнього часу із частками *хай, нехай*. **Умовний спосіб** в українській мові також може виражати майбутню дію, відтак стаючи мовним маркером майбутності у нашій мові. Зокрема, граматично дієслова умовного способу не мають часу й особи, натомість вони змінюються за родами і числами, як у таких прикладах: *приїхав би, приїхала б, приїхало б, приїхали б*.

Прислівники також використовуються для вказівки майбутнього часу в українській мові. Зокрема, виокремлено такі типи прислівників, що мають потенціал до вираження категорії майбутності в українській мові: прислівники, що вказують на місце дії; прислівники, що вказують на межу дії; прислівники, що вказують на частоту часу; перспективно-часові прислівники.

Модальні дієслова використовуються для вираження майбутнього часу в українській мові рідше, аніж в англійській мові. Модальне дієслово в українській мові виступає як особлива форма дієслова, яка використовується для вираження волі, можливості, небажання чи необхідності.

Зіставний аналіз вираження майбутності у порівнюваних українській та англійській мовах показав, що основними способами вираження майбутнього часу в англійській мові виступають дієслівні часові форми, а також деякі дієслівні структури. І в українській, і в англійській мові використовується дійсний, наказовий та умовний спосіб вираження категорії майбутності, однак в англійській мові умовні речення, наприклад, відіграють значно важливішу роль

у вираженні майбутності, аніж в українській мові. Англійська мова має ширший перелік часових форм майбутності порівняно з українською мовою.

Також аналіз показав, що прислівники відіграють важливу роль у передачі категорії майбутності в обох порівнюваних мовах. Одним із основних способів вираження майбутності в англійській мові виступають модальні дієслова, які можуть передати умовну дію в майбутньому. Натомість, українська мова має значно вужчий перелік модальних дієслів та вони лише опосередковано можуть позначати майбутність, адже основна їх функція полягає у передачі волі, необхідності. Відтак, українська та англійська мова мають багато відмінностей у вираженні категорії майбутності. Зокрема, система дієслівних форм у обох мовах значно різняться. Також різняться значення окремих мовних значень у вираженні майбутності. Для української мови основними є дієслівні форми та прислівники часу, тоді як в англійській мові діапазон мовних засобів вираження майбутності ширший та охоплює також модальні дієслова, дієслівні фрази, умовний спосіб дієслова як одні з вагомих засобів вираження майбутніх дій.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Розглянувши способи вираження майбутності в сучасних англійській та українській мові, було сформульовано наступні висновки:

1. Сучасні мови поділяються на ізольовані, аглютинативні, інкорпуючі та флективні згідно з типологією. Зокрема, у роботі виокремлені **флективні мови**, які включають сучасну англійську та українську. При цьому, англійська належить до **аналітичного типу**, тоді як українська – до **синтетичного**. Відповідно, для вираження граматичних значень у англійській мові використовуються службові частини мови та фіксований порядок слів у реченні, у той час як в українській важливо використання флексії та афіксів у межах слова.

2. Вивчення **дієслова та його категорій** в українській та англійській мовах показало, що дієслово в українській мові має сім граматичних категорій (категорії виду, часу, стану, способу, особи, числа, граматичного роду). В англійській мові дієслово також має сім категорій, серед яких категорії часу, способу, стану, виду, часової віднесеності, особи та числа. Саме категорії дієслів (зокрема – категорія часу) порівнюються у рамках вивчення способів вираження майбутності в англійській та українській мовах, зважаючи на відмінності цих мов.

3. Майбутність розглядається у розділі як тип часового простору, що відноситься до подій та можливостей, які існують у майбутньому. Більшість мов мають принаймні одну або кілька **граматичних конструкцій для вираження майбутнього**. В англійській мові, так само як у багатьох інших мовах, вказівка на час здійснюється переважно за допомогою форм дієслів.

4. Визначено, що дійсний спосіб (The Indicative Mood) вказує на сприйняття мовцем дії, вираженої дієсловом, як реального факт. Дієслово при цьому використовується у своїй звичайній формі відповідно до граматичного часу, стану, особи, числа тощо. В англійській мові існують чотири групи часових форм дієслова: Indefinite Tenses, Continuous Tenses, Perfect Tenses та Perfect

Continuous Tenses. Також існує форма Future-in-the-Past, що виражає майбутню дію відносно до минулого часу. Дійсний спосіб дієслова охоплює використання більшості граматичних часових форм англійської мови на позначення майбутнього часу, а також умовні речення, зокрема – вираження реальної умови. Ще один спосіб вираження майбутності в англійській мові – це наказовий спосіб (**The Imperative Mood**), який слугує для вираження наказу, прохання, команди. Заперечна форма наказового способу також може виражати майбутню дію. **Умовний спосіб** виражають здебільшого Conditionals, які становлять особливий вид складнопідрядних речень, у яких у підрядній частині виражається умова, а в головному реченні – наслідки такої умови.

5. Окрім дієслів, виразниками майбутності в англійській мові можуть також слугувати прислівники часу, які повідомляють про час, коли відбулася дія, а також про те, як довго та як часто ця дія відбувалася. Зокрема, у розділі розглянуто передачу категорії майбутності в англійській мові за допомогою **часових прислівників** або фраз, **означених та неозначених прислівників, заперечних прислівників**, а також **перспективно-часових прислівників**. Окрім прислівників категорію майбутності виражають також **модальні дієслова**, такі як *will* або *shall*, для вираження очікуваної дії в майбутньому, яка ще не відбулася; використання модальних дієслів, як от *may*, *might*, *could* або *should*, що показують можливість, невизначеність або обов'язок в майбутньому.

6. В українській мові майбутній час також можна розділити на певні види: майбутній недоконаний (синтетична та аналітична форми) та майбутній доконаний. Аналітична форма майбутнього недоконаного часу в українській мові утворюється за допомогою особових форм дієслова *бути* та неозначених форм дієслів недоконаного виду. **Наказовий спосіб дієслова** в українській мові також може виражати майбутню дію. При цьому форми першої особи однини та третьої особи однини та множини в українській мові утворюються поєднанням дієслів теперішнього або майбутнього часу із частками *хай*, *нехай*. **Умовний спосіб** в

українській мові також може виражати майбутню дію, відтак стаючи мовним маркером майбутності у нашій мові.

7. **Прислівники** також використовуються для вказівки майбутнього часу в українській мові. Зокрема, виокремлено такі типи прислівників, що мають потенціал до вираження категорії майбутності в українській мові: прислівники, що вказують на місце дії; прислівники, що вказують на межу дії; прислівники, що вказують на частоту часу; перспективно-часові прислівники. **Модальні дієслова** використовуються для вираження майбутнього часу в українській мові рідше, аніж в англійській мові. Модальне дієслово в українській мові виступає як особлива форма дієслова, яка використовується для вираження волі, можливості, небажання чи необхідності.

Зіставний аналіз вираження майбутності у порівнюваних українській та англійській мовах показав, що основними способами вираження майбутнього часу в англійській мові виступають дієслівні часові форми, а також деякі дієслівні структури. І в українській, і в англійській мові використовується дійсний, наказовий та умовний спосіб вираження категорії майбутності, однак в англійській мові умовні речення, наприклад, відіграють значно важливішу роль у вираженні майбутності, аніж в українській мові. Англійська мова має ширший перелік часових форм майбутності порівняно з українською мовою.

РЕЗЮМЕ

This term paper is devoted to the study of ways of expressing the **futurity category** in modern English and Ukrainian languages. The study is based on the principles of comparative linguistics. In the work, it is determined that the Ukrainian language belongs to the **synthetic type of languages**, and the English language to the **analytical type**. In addition, in the second and third sections of the study, the main and peripheral means of expressing the future in both languages were studied and the results were compared.

In particular, the active, conditional and imperative verbs of the Ukrainian and English languages are considered as the leading means of expressing the future, and such peripheral means of expression of this **grammatical category as adverbs of time** and **modal verbs** are studied. The comparison made it possible to find out similar and different features in the verb system of the two languages, as well as in the frequency of the use of peripheral language means to express the futurity category in English and Ukrainian languages.

Key words: futurity category, the future time, modal verbs, adverbs of time, comparative grammar.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова, С. В. (2011). Практикум з порівняльної граматики англійської та української мов. СумДУ.
2. Бабич, В. (2019). Зіставлення мов як спосіб їх вивчення. Граматика.
3. Бачишина, О. Б. (2014). Засоби вираження часу в українській мові. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”.
4. Бачишина, О. Б. (2016). Мовне вираження часу та простору в українській химерній прозі. Львів.
5. Бевзенко, С. П., Грищенко, А. П., Лукінова, Т. Д. (1978). Історія української мови. Морфологія. Київ.
6. Бойд, К. (2021). Майбутній час в англійській мові. Retrieved from <https://www.britishcouncil.org.ua/blog/the-future-in-english>
7. Бондаренко, Е. В. (2009). Дуальность времени в парадигме английского глагола. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія філологія*. Т.12. № 2. С. 34–42.
8. Верба, Г. В., Верба, Л. Г. (1997). Граматика сучасної англійської мови. Довідник. Київ.
9. Висоцький, А. В. (2013). Синтаксична сфера прислівника в українській мові. К: Видавничий дім Дмитра Бураго.
10. Габінет, М. Ю. (2021). Категорія часу (tense) в сучасній англійській мові та засоби її вираження. Острог.
11. Гладуш, Н. Ф., Павлюк, Н. В. (2019). Порівняльна граматика: теорія і практика. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; Нац. ун-т “Києво-Могилянська акад.”.
12. Горбатенко, В. (2004). Аналіз майбутнього та його роль в управлінні соціально-політичними процесами.
13. Корольов, Б. І., Невмержицький, О. А., Прохур, Ю. З., Скиба Ю. А., Тітаренко, Н. Ю., Ярошенко, О. Г. (2014). Електронний українсько-англійський словник-розмовник з науково-дослідницької діяльності.

14. Корунець, І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посіб. Вінниця: Нова книга.
15. Лещенко, О. (2023). Порівняльна граматики англійської та української мов. Кам'янське: ДДТУ.
16. Марчило, Л. М. (1999). Історія форм майбутнього часу дієслова в українській мові. Київ: НПУ імені Драгоманова.
17. Победаш, Е. В. (2012). Категорія часу в культурологічному аспекті і визначення “поточної години” як лінгвокультурного маркера. *Вісник Іркутська Державного Технічного Університету*. №10(69). С. 370–373.
18. Романюк, С. (2012). Структура категорії темпоральності в сучасній українській мові. Варшава.
19. Хоролець, Т. (2023). Модальні дієслова в англійській: все про їх використання на простих прикладах. Retrived from: <https://cambridge.ua/uk/blog/all-about-modal-verbs/>
20. Dahl, O., Velupillai, V. (2014). The World Atlas of Language Structures Online. Chapter The Future Tense. Retrived from: <https://wals.info/chapter/67>
21. Depraetere, I., Langford, C. (2020). Advanced English Grammar. A Linguistic Approach. Second Edition.
22. Harper, C. (1910). Time and tense in English. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/2473180_Time_and_Tense_in_English
23. Looilen, M. (2017). Can, may and need: Modality in Ukrainian. Retrieved from: <https://www.speakua.com/can-may-and-need-modality-in-ukrainian/>
24. Marian, J. (2018). “Wish” + “would” – subjunctive of a future action in English. Retrieved from <https://jakubmarian.com/wish-would-subjunctive-of-a-futureaction-in-english/>
25. Pálka, A. (2015). The notion of future tense in English. Brno

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрянний, І. (1946). “Тигролови”.
2. Роулінг, Дж. К. (1998). “Гаррі Поттер і таємна кімната”.
3. Abagnale, F. (1980). “Catch Me If You Can”.
4. Calcaterra, R. (2013). “Etched in Sand”. New York: Harper Collins Publishers.
5. Chalker, S. (1984). Current English Grammar.
6. Cronin, J. (2010). “The Passage”. New York: Random House, Inc.
7. Fitzgerald, F. S. (1925). “The Great Gatsby”.
8. Martin, G. R. R. (1996). “A Game of Thrones”. New York: Harper Collins Publishers.
9. Maugham, W. S. (1915). “Of Human Bondage”. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
10. Meyer, S. (2005). “Twilight”. New York: Little, Brown and Company.
11. Puzo, M. (1969). “The Godfather”. New York: G. C. Putnam’s Sons.
12. Salinger, J. D. (1951). “The Catcher in the Rye”. Kingsport, Tennessee: Kingsport Press, Inc.
13. Nadya Dorofeeva (2024). “Хай пишуть”.
14. Володимир Ейгензеер (2015). “Браття Українці”
15. Hemingway, E. (1929). “A farewell to arms”. New York: Charles Scribner’s Sons.
16. Stoner, S. (1995). “Casper.
17. Bismuth, P. (2004). “Eternal Sunshine of the Spotless Mind”.